

Ivan Urlić – Petra Pavlic

FRA BERNARDIN SOKOL, SVEĆENIK I GLAZBENIK

Fr Bernardin Sokol, Priest and Musician

UDK: Sokol., B. 2-553]1888. svibanj. 22. (Kaštel Sućurac)
27-789.32 Sokol., B 342.744 + provincija sv. Jeronima(219.7Košljun
(210.7Krk)
27-789.32 Sokol.,B.:78
27-789.32 Sokol, B. 2-34
7.071.4 na Košljunu na (210.7)(210.7Krk) Fr. Gimnazija
1915 studij glazbe Beč
Učio 2-74,27-42,2-46 + liturgiku
1917 .7.071.4 moralke, 27-74, 2.535:783.8
27-523.4:sestri Mariji-Celini
27-789.32 Sokol (Luka) 331.363 :78
27-789.32Sokol:80 sv.783., 7Misa,13 Angelusa, 783.8“1929/1941“
Ozna 343.121 Sokola 28. rujna 1944.
Sokolovo 533.695.2] plaža u Orebiću
Sokolova djela 1990. g. 005.935.354
(27-722.5+78.07)Sokol., B.

333

Služba Božja 4123.

Pregledni rad

Review article

Priljeno 11/2023

Sažetak

Prateći život fra Bernardina Sokola od njegova rođenja pa do nasilne smrti, u radu ćemo se upoznati s veličinom nadarenog franjevca. U prvom dijelu govori se o životu fra Bernardina Sokola, njegovu obrazovnom putu koji ga je učinio velikim glazbenim umjetnikom. Govorimo o njegovoj mučeničkoj smrti i životnom štovanju sestre Marije Celine od Prikazanja. U središnjem dijelu govor je Sokolovoj posvećenosti glazbi iz koje nastaje njegov veliki stvaralački skladateljski opus. Stoga je donesen kratak prikaz njegovih misa i veliki broj crkvenih skladbi koje je Sokol posvetio Majci Božjoj, Isusu i drugim svetcima. Skladao je i svjetovne skladbe od kojih je dio namijenio mješovitim zborovima, a drugi dio namijenjen je djeci i objavljen pod nazivom Glazbeni monolozi. Skladateljski mu je opus obilježen i Angelusima, a okušao se i u instrumentalnim skladbama. Također iznimno je tijekom cijeloga života bio i dobar

glazbeni pedagog i izdavač. Konačno, u trećem dijelu obrađena je tema koju smo nazvali „prekid šutnje“ koja je nastala nakon njegove smrti. „Ponovno rođenje“ jednoga čestitog franjevca dolazi s uspostavom slobodne i neovisne države Hrvatske kada se počine ponovno spominjati ime i izvoditi djela fra Bernardina Sokola. Manifestacija Sokolovi dani bio je izniman događaj koji je otkrio mnoge Istine o osobi i djelu poznatog franjevca glazbenika.

Gljučne riječi: Bernardin Sokol, franjevac, glazbenik, domoljub, mučenik.

1. ŽIVOTNI PUT

Zbog zdravstvenih poteškoća, u veljači 1944. godine iz Zagreba se vraća na Badiju gdje je lažno optužen da je odao partizane te je u noći 28. rujna 1944. godine uhićen i motornim čamcem odveden iz samostana. Pripadnici OZNA-e odveli su ga pod izgovorom da ga vode na ispitivanje na Vis. Nekoliko dana poslije odvođenja, Sokolovo tijelo pronađeno je na plaži u Orebiću gdje ga je skupina mještana u tajnosti pokopala. Osamostaljenjem Republike Hrvatske 1990. godine Sokolova djela ponovno se izvođe i otkriva se njihova velika vrijednost.¹

Bernardin Sokol, krsnim imenom Luka, poslije kao franjevac Bernardin rođen je u Kaštel Sućurcu. Mjesto njegova rođenja određuje njegov tipični dalmatinski temperament kroz čvrst karakter i određeni životni cilj. Sve te odlike postale su njegov životni biljeg. Lukin kršćansko-katolički odgoj naslijeđen od obitelji i susret s franjevcima učvršćuje njegovu želju da postane fratar. Njegov glazbeni dar prepoznali su njegovi poglavari i usmjerili ga daljnjem glazbenom usavršavanju.²

Bernardin Sokol rođen je 22. svibnja 1888. u Kaštel Sućurcu i nakon rođenja, 27. svibnja iste je godine kršten, te je dobio ime Luka. U oca Antuna i majke Jerke rođene Batina bio je jedino dijete. Nakon navršene godine i pol dana umro mu je otac. U rodnome mjestu pohađao je osnovnu školu, a školovanje je nastavio u zavodu Franjevačke provincije sv. Jeronima na otočiću Košlju-

¹ Usp. DUBROVNIK PRESS, *Tko je fra Bernardin Sokol, nagrađen 75 godina poslije smrti...*, na: <https://dubrovnikpress.hr/impressum/tko-je-fra-bernardin-sokol,-nagra%C4%91en-75-godina-poslije-smrti.html> (pristupljeno 22. 8. 2023.).

² Usp. Benediktov portal, *Fra Bernardin Škunca: Fra Bernardin Sokol je mučen i ubijen od partizana*, (pristupljeno 4. 8. 2023.).

nu kod Punta na otoku Krku. Višu humanističku gimnaziju u zavodu Franjevačke provincije sv. Jeronima u Zadru pohađao je u vremenu od 1904. do 1908. godine kada je i položio ispit zrelosti. U Kopru 23. kolovoza 1905. godine odjenuo je redovničko odijelo.³ „Ondje je proveo godinu novicijata, pod imenom fra Akursij koje mu je po tadašnjem običaju dodijeljeno umjesto krsnoga. Poslije ga je promijenio u fra Bernardin.“⁴

Privremene zavjete položio je 24. kolovoza, a svečane zavjete dao je 24. prosinca 1909. godine. Nakon toga odlazi u Dubrovnik, u Samostan Male braće gdje u periodu od 1909. do 1913. studira teologiju. U crkvi Male braće primio je tzv. „male redove“, red subđakonata, a 7. srpnja 1912. u istoj crkvi zaređen je za svećenika. U samostanu na Hvaru Sokol je kao mladomisnik kratko boravio, a onda je dobio premještaj na Badiju kod otoka Korčule. Na Badiji je samo jednu školsku godinu bio profesor na tamošnjoj nižoj klasičnoj gimnaziji, a sljedeću školsku godinu predavao je na Košljunu na otoku Krku u Franjevačkoj gimnaziji.⁵ „Već 1915. nastavio je studij glazbe na Akademie für Musik und darstellende Kunst u Klosterneuburgu kod Beča, u Augustinskoj opatiji. U njoj je bila organizirana škola za crkvenu glazbu kao odjel Bečke glazbene akademije. Istovremeno je na Augustinskoj teologiji učio crkveno pravo, moral, pastoral i liturgiku.“⁶

Nakon što je postao profesor u listopadu 1917. dolazi u franjevačku crkvu u Dubrovniku gdje na franjevačkom učilištu preuzima službu profesora moralke, crkvenoga prava i pjevanja te službu orguljaša. U to vrijeme (od 1918. do 1924. g.) predavao je na tamošnjoj državnoj gimnaziji kao profesor pjevanja. U Samostanu Male braće ostaje do 1924. godine kada odlazi u Rim.⁷ „U listopadu 1925. g. otišao je na više glazbene nauke u Rim (Scuola Pontificia superiore di Musica Sacra), gdje je 1926. g. položio ispite iz crkvenoga pjevanja i postigao doktorat sv. bogoštovlja

³ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, Franjevački samostan Male braće, Dubrovnik, Rijeka, 2010., 15.

⁴ Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 15.

⁵ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, Franjevačka provincija svetog Jeronima, „Bijaći“ Društvo za očuvanje kulturne baštine, Zadar – Kaštel, 2018., 78.

⁶ Isto, 78.

⁷ Usp. Ivan Peran, O. dr. Bernardin Sokol, franjevac, *Sacred Cecilia*, 59 (1989.) 4, 83–84, ovdje 83.

(na Collegium Theologicum Romanae studiorum Universitatis).⁸ Nakon završetka studija u Rimu dolazi u Zagreb gdje je od Ministarstva prosvjete imenovan za honorarnog docenta na Bogoslovnom fakultetu. U vremenu od 1927. do 1932. g. predavao je uvod u koralno pjevanje i crkvenu muzikologiju.⁹

Iz Zagreba, u srpnju 1932. opet odlazi na otok Badiju gdje do 1941. predaje glazbu na tamošnjoj gimnaziji. Nakon talijanske okupacije većeg dijela Dalmacije Sokol opet odlazi u Zagreb.¹⁰ „Tu je doživio lakši moždani udar, od kojega se liječio u Zagrebu i Novom Marofu. Na Badiju se (prema misnoj knjizi) opet vratio 19. veljače 1944. godine.“¹¹ Iste godine fra Bernardin umire. Za dan njegove smrti uzima se datum 28. rujna 1944. godine kada su ga partizani odveli s Badije i bacili u more.¹²

1.1. *Ubijen bez krivnje i bez suda* → *prijedlog*

Fra Bernardin Sokol bio je vjerni katolik, gorljivi domoljub i svjetski cijenjeni glazbenik. Takvom čovjeku i fratru teško je bilo opstati u komunističkom režimu. Sokol je umro kao mučenik i u svojim posljednjim trenutcima života dao je svjedočanstvo za Krista i domovinu Hrvatsku.¹³

Svjedočanstva franjevac koji su se u to vrijeme nalazili u samostanu i živjeli s fra Bernardinom Sokolom govore o njegovoj smrti. Jedan od svjedoka njegova odvođenja bio je i fra Vjekoslav Bonifačić. U večernjim satima, 28. rujna 1944. godine, Sokol je odveden iz samostana na Badiji. Začuvši motorni čamac, Sokol je predosjetio da dolaze po njega te je zamolio fra Vjekoslava da ga ispovijedi. Iako su partizani rekli da ga vode na Vis radi ispitivanja, Sokol nikada nije stigao na Vis, već je ubijen.¹⁴ O tome je fra Ivo Peran 1993. zapisao: „Išao sam u Orebić, jer mi rekoše da je još živ jedan od onih koji mu među škrapama nađoše tijelo i kri-

⁸ Isto, 83.

⁹ Usp. isto, 83.

¹⁰ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 20–21.

¹¹ Isto, 21.

¹² Usp. isto, 21.

¹³ Usp. Benediktov portal, *Fra Bernardin Škunca: Fra Bernardin Sokol je mučen i ubijen od partizana*, na: (pristupljeno 4. 8. 2023.).

¹⁴ Usp. Hrvatski tjednik, *O Sokolu i HR Tjedniku*, 45., na: https://674fc3c5-af40-4eb6-a95a-bc65cfbe5923.filesusr.com/ugd/b99ebe_8d37120c0bb541c289e477a53394ce6d.pdf (pristupljeno 4. 8. 2023.).

šom sahraniše. Našao sam ga. Obazirući se uokolo, da ne bude upadno, iako je to bilo nedavno pokazuje mi škrape među kojima nađoše tijelo i mjesto gdje ga pokopaše. Ovaj čovjek je imao 14-15 godina. Svega se potanko sjeća i u kući mi je sve ispričao.¹⁵

Glavni izvršitelj likvidacije fra Bernardina Sokola ujedno i krivotvoritelj bio je Ivan Jeričević zvan „Čompo“, sekretar Kotarskoga komiteta KPH Korčule i šef OZNA-e za otok i za cijelu južnodalmatinsko područje. Zajedno s Antom Jurjevićem Bajom odlazi s Korčule u Dubrovnik. Oni se dogovaraju i organiziraju likvidaciju na Daksi. Čompo je u razgovoru za Radio Korčulu ispričao fantastičnu priču o časnoj sestri, prevoditeljju brici Viliimu i fratrima koji su se po otoku rastrčali tražeći fra Bernardina Sokola kako bi ga partizani ubili, a oni se riješili „velikog zla“.¹⁶

Ako je i bilo sumnji o fra Bernardinovoj navodnoj krivnji, njegovo oprostajno pismo, koje su krvnici uzeli iz njegove sobe, dokazuje da nije izdao partizane.¹⁷

Komunistički tisak spominjao je fra Bernardina tako da je u njegovim domoljubnim pjesmama tražio opravdanje za zločin koji je nad njim izvršen. Viktor Novak u svojoj knjizi *Magnum crimen* navodi Sokolove stihove iz njegova djela *Himna Anti Starčeviću* vezujući ih za Antu Pavelića.¹⁸ „Prema knjizi Crveni teror u Dubrovniku Sokol je predosjetio smrt i nepuni je mjesec dan prije, 25. kolovoza 1994., zapisao: Hoće li mi sveta volja Božja udijeliti milost da umrem kao mučenik za svetu vjeru, što je bila glavna moja želja od djetinjstva. Zadnje će moje riječi

¹⁵ U knjizi *Izrečenih misnih intencija* Badijskog samostana koja se čuva u rukopisnom arhivu u Samostanu Male braće, nalazi se fra Bernardinov potpis da je na dan svoje smrti izgovorio svetu misu u jutarnjim satima. Sljedećeg dana trebao je također držati misu, ali u knjizi nije bio njegov potpis. Fratři su bili svjesni da se neće vratiti i više nisu upisivali njegovo ime u misnu knjigu. „I jedan nepotpisani i nedatirani rukopis na kojemu je kratak životopis fra Bernardina, a koji se nalazi u Samostanu Male braće kaže: ‘O. Bernardina su partizani odveli iz Badije da će ga odvesti na Vis, ali su ga ubili u barci između Badije i Orebića 28. rujna 1944. Kad su ga počeli na smrt tući, uzviknuo je: ‘Živio Krist Kralj!’“ Isto, 32–33. 45. Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 32.

¹⁶ Usp. Kamenjar.com, *Tko je ubio fra Bernardina Sokola, a tko nakon 75 godina pisao smrtnu presudu?*, na: <https://kamenjar.com/tko-je-ubio-fra-bernardina-sokola-a-tko-nakon-75-godina-pisao-smrtnu-presudu/> (pristupljeno 4. 8. 2023.).

¹⁷ Usp. DULIST, *SOKOL OPET PJEVA. Fra Stipe Nosić o fra Bernardinu uz 77. obljetnicu mučeničke smrti*, na: <https://dulist.hr/sokol-opet-pjeva-fra-stipe-nosic-o-fra-bernardinu-uz-77-obljetnicu-mucenicke-smrti/730598/> (pristupljeno 4. 8. 2023.).

¹⁸ Viktor Novak, *Magnum Crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Nova knjiga, Beograd, ²1948., 542; usp. Marija Riman, *Glazbenik fra Bernardin Sokol*, 33–34.

biti: Živio Isus! Slava pobjedniku Presvetom Srcu Marijinu! Živio Papa! Živjela katolička Hrvatska!¹⁹ Iz ovoga se može vidjeti da je fra Bernardin Sokol bio spreman na pravo mučeništvo u želji da posvjedoči svoju vjeru.²⁰

2. GLAZBENIK

Iako nemamo izravnu potvrdu za to, Sokol je svoja prva glazbena iskustva najvjerojatnije stekao u svome rodnome mjestu. Prvu individualnu glazbenu pouku primio je od o. Tome Tomašića u Dubrovniku. Već kao gimnazijalac sa svojih četrnaest ili petnaest godina napisao je svoju prvu skladbu.²¹ „Ivo Peran tvrdi da je to bila skladba Tota pulchra za 2 glasa koju je, prerađenu, objavio u kasnijim zbirkama.“²²

U Kronici Franjevačkog samostana na Košljunu prvi se put spominje Sokolova glazbena aktivnost. Daljnju glazbenu obuku Sokol dobiva u novicijatu u Koprju. Poučava ga učitelj novaka o. Hijacint Repić, a nakon toga 1909. g. ide u Dubrovnik gdje postaje orguljaš i zborovođa. Fra Bernardin Sokol uspio je od svojih pretpostavljenih dobiti dozvolu da studira glazbu i u svojoj 27. godini života odlazi u Beč. Od 1915. do 1917. godine nastavlja studij teologije i studij glazbe na Akademie für Musik u Klosterneuburgu kod Beča.²³ Nakon Beča svoje međunarodno usavršavanje nastavlja u Rimu, a studij muzikologije na Papinskoj višoj glazbenoj školi. Studij u Rimu na Papinskom Institutu za crkvenu glazbu pridonio je novom Sokolovu glazbenom pogledu i stavu. U Rimu se našao na pravom izvorištu gregorijanskog korala, odnosno gregorijanskog pjevanja i polifonije.²⁴

2.1. *Skladatelj*

Proučavanju Sokolove glazbe posvetili su se brojni muzikolozi. Dr. sc. Vito Balić, docent na Umjetničkoj akademiji u Splitu, i prof. dr. Hana Breko Kustura, naša ugledna muzikologinja i suradnica u HAZU-u, iskazali su bit Sokolove glazbe. Prema nji-

¹⁹ M. Riman, isto, 34.

²⁰ Usp. isto, 34.

²¹ Usp. isto, 39.

²² Isto, 39–41.

²³ Usp. isto, 41–47.

²⁴ Usp. isto, 55–56.

hovu mišljenju, fra Bernardin Sokol veliko je ime hrvatske glazbe u razdoblju između dvaju svjetskih ratova. Sokolova glazbena djela imala su značajke europske moderne glazbe i izvodila su se u Hrvatskoj i inozemstvu, a on je sam surađivao s poznatim crkvenim glazbenicima u Belgiji. Nakon obrazovanja u inozemstvu Sokol se vraća u domovinu.²⁵

Sokol je skladao oko 350 crkvenih i svjetovnih djela. Skladao je 7 misa, 13 *Angelusa* i pojedine solističke i zborske crkvene popijevke. Većinu svojih skladbi tiskao je u 80 svezaka zbirki crkvene i svjetovne glazbe *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*. U navedenom nizu tiskao je i svjetovne glazbe u dva podniza: *Glazbeni monolozi* i *Hrvatsko selo*, zbirke svjetovnih muških, ženskih i mješovitih zborova koje su nosile posvete zagrebačkom nadbiskupu- koadjutoru Vjekoslavu dr. Stepincu: Slobodi naroda hrvatskoga, Hrvatskim majkama uz himne Anti Starčeviću i Eugenu Kvaterniku.²⁶

2.1.1. Mise

U vremenu od 1930. do 1941. g. fra Bernardin je skladao sedam misa od kojih je šest objavljeno, dok misa koja je ostala u rukopisu nema nadnevka. Četiri su mise na latinskom jeziku, dvije na staroslavenskom, a jedna na hrvatskom jeziku.²⁷

a) Misa *Gaudens gaudebo*

Misa je 1930. godine objavljena i skladana je u čast sestre Marije Celine. Partiture za zbor i orgulje objavljene su u ediciji *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*.²⁸ „Istaknuti hrvatski skladatelj i muzikolog Lovro Županović ustvrdio je kako će Sokol, nakon što je napisao tu misu, ostati trajno u hrvatskoj glazbenoj kulturi kao njezin nedvojbena dobitak.“²⁹

Misa sadržava šest stavaka: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus i Agnus Dei. Temelj vokalnoj interpretaciji ove mise jesu orgulje koje nastupaju samostalno samo kod početnih taktova pojedinog stavka i u kratkim *intermezzima*. Glazbena moti-

²⁵ Usp. Benediktov portal, *Fra Bernardin Škunca; Fra Bernardin Sokol je mučen i ubijen od partizana*, (pristupljeno 5. 8. 2023.).

²⁶ Usp. isto.

²⁷ Usp. Marija Riman, *Glazbenik fra Bernardin Sokol*, 69.

²⁸ Usp. isto, 70.

²⁹ Isto, 69.

vacija ove mise temelji se na gregorijanskom koralu, a glazbeni izričaj proizlazi iz naznačene modalnosti. Živost te mise proistječe iz korištenja izmjene polifonije s homofonošću. Osjećaj smirenosti i molitve u melodiju unosi dinamična gradacija koja često zamjenjuje kontrast. Da bi se postigla mistika i teatralnost izražavanja, upotrijebljeni su solistički trenutci, kao i dueti, terceti i kvarteti.³⁰ „Misu ‘Gaudens gaudebo’ Sokol je napisao u 42. godini života, dakle u naponu svojih stvaralačkih mogućnosti i odraz je, prema riječima cijenjenoga muzikologa Županovića, temeljito, stručno-skladateljski primjereno i znalački (što se tiče zvukovnih odnosa) napisano djelo.“³¹

340

b) *Missa jubilaris*

Missa jubilaris reprezentativno je Sokolovo djelo koje govori o njegovu skladateljskom afinitetu. Misa je nastala 1940. godine i namijenjena je za soliste, četveroglasni zbor i orgulje.³² „Misa je skladana prigodom proslave jubileja trinaest stoljeća pokrštenja Hrvata i prvih veza hrvatskog naroda sa Svetom Stolicom. Glavna proslava trebala se održati u Solinu na Gospinu otoku 1941. godine, ali proslava nije održana zbog rata. Bilo je predviđeno da se tada izvede *Missa jubilaris* od Sokola, a izvedbom je trebao ravnati maestro Boris Papandopulo.“³³ Na naslovnici *Misse jubilaris* stoji napisano da je ova misa skladana za pratnju orgulja i instrumentalnu orkestralnu pratnju, ali orkestralnu pratnju zbog ratnih neprilika Sokol nije uspio napisati pa je ova misa ostala nedovršena. Hrvatsko narodno kazalište u Splitu pripremalo je koncert na kome su željeli izvesti Sokolovu *Missu jubilaris*. Kako misa nije orkestrirana, nastao je problem te je ravnatelj opere HNK-a zamolio Šimu Marovića da napravi orkestralnu pratnju koju Sokol nije uspio napisati.³⁴

Dr. Blajić piše: „Mislim da je upravo Marović bio najpozvaniji da napravi pratnju jer u misi prevladava modalnost, tek rijetko tonalnost, a modalnost se posebno njeguje na Papinskom institutu koji je i Marović kao i Sokol završio.“³⁵ Marović se prihvatio

³⁰ Usp. isto, 70, 72.

³¹ Isto, 72.

³² Usp. Šime Marović, *Fra Bernardin Sokol „Missa Jubilaris“*, *Sacred Cecilia*, 65 (1995.) 3, 82–84, ovdje 82.

³³ Isto, 82.

³⁴ Usp. isto, 82.

³⁵ Isto, 83.

posla te je u petnaest dana završio orkestraciju. Svoju orkestraciju Marović je radio na temelju orguljskog predloška kojega nije puno promijenio, no bilo je izvjesnih promjena.³⁶

Sokol upotrebljava modalnost koja izmiče uhvatljivosti. U ovoj misi četveroglasni mješoviti zbor ima dominantnu ulogu, a sami solisti povremeno se pojavljuju. *Missa jubilaris* prvi je put izvedena u konkatedrali sv. Petra u Splitu 2. studenoga 1991. godine. Izveli su je solisti i orkestar HNK-a Split pod ravnanjem Ive Lipanovića. Druga izvedba bila je u Varaždinu, u crkvi čazmansko- varaždinskog Kaptola. Nastupali su solisti i simfonijski orkestar i zbor HRT-a te zbor Cantores Sancti Marci. Izvedbom je ravnao maestro Nikša Bareza. Na kraju možemo reći da je Sokolova *Missa jubilaris* otvorila novu stranicu u hrvatskoj crkvenoj glazbi te da je riječ o posebno vrijednom djelu hrvatske crkvene glazbene baštine.³⁷

- c) *Missa in honorem sv. Cyrilli et Methodii* (Misa u čast sv. Ćirila i Metoda)

Partitura za ovu misu napisana je za troglasni ženski zbor uz orgulje, ali misu može izvoditi i troglasni muški zbor te mješoviti zbor uz pratnju orgulja, a sama partitura potpisana je dvojezično: na latinskom i staroslavenskom jeziku. Misa je pisana pretežito homofono i ima vrlo kratke polifonijske dijelove. Sokol u ovoj misi nije odvojio orguljsku dionicu. Samom orguljašu prepušteno je da osmišlja pratnju prema partituri napisanoj za mješoviti zbor. Misa je prvi put izvedena u Splitu 1936. godine.³⁸

- d) Hrvatska misa u čast sv. Terezije M. I.

Partitura za ovu misu napisana je na uobičajen Sokolov način što znači da nema posebno ispisanu dionicu za orgulje. Stoga možemo utvrditi da orgulje u cijelosti podržavaju pjevače. Ovu misu odlikuje čista i jasna harmonija.³⁹

- e) Staroslavenska misa u čast bl. Nikole Tavelića, mučenika franjevca

Sokol je skladao dvije mise u čast bl. Nikole Tavelića. Prva je na staroslavenskom, a druga na hrvatskom jeziku.⁴⁰ Za Sta-

³⁶ Usp. isto, 82.

³⁷ Usp. isto, 83–84.

³⁸ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 78, 81.

³⁹ Usp. isto, 81, 83.

⁴⁰ Usp. isto, 83.

roslavensku misu u čast bl. Nikole Tavelića izrekao je muzikolog Stanko Premrl sljedeće: „Misa bl. N. Tavelića dokazuje snažnu skladateljsku ličnost s uvijek svježom invencijom s izričajem koji odgovara današnjem vremenu i potpunu izvježbanost s obzirom na glazbenu formu. Skladba teče veoma živahno, melodijski privlačivo, harmonijski izvanredno spretno, bogato i nape-to, oblikovno zaokruženo, uzorno uređeno. Skladba je majstorija svoje vrsti, efektna, svake preporuke vrijedna za studij kao i za izvođenje.“⁴¹ Misa sadržava uobičajenih šest stavaka te se zbog svoje kratkoće može pjevati za vrijeme bogoslužja.⁴²

f) Hrvatska misa bl. Nikole Tavelića

Ova misa posvećena je Sokolovu bivšem učeniku O. B. dr. Peroviću, franjevcu glazbeniku. Napisana je za više različitih glaso-va uz pratnju orgulja. U većim se dijelovima ove mise glazbe-na građa podudara u vokalnom i instrumentalnom dijelu. I u ovoj misi orgulje u potpunosti prate izvođače i daju intonativnu sigurnost.⁴³

g) Missa ‘Salve Regina’

Ova je misa odraz suvremenijeg Sokolova skladateljstva. Namijenjena je profesionalnomu pjevačkom zboru zbog čistih uporaba modulacija, alteracija, udaljenih tonaliteta. Orguljska pratnja vrlo je dinamička i zahtjevna. Kako su Sokolova glaz-bena djela iskazana posebnim skladateljskim stilom koji je bio u suprotnosti s ciljevima cecilijanaca, nisu ušla u onaj korpus „rado“ pjevane pjesme na misnim slavljinama. Njegov način skla-danja i skladateljski postupci idu k suvremenijem glazbenom izričaju što je u suprotnosti s crkvenim pravilima. Zamjerio mu se suvremeni glazbeni izričaj čime je otežavao izvedbu umjesto da je stvarao crkvena djela koja bi bila jednostavna i prilagođe-na pučkom pjevanju.⁴⁴

2.1.2. Ostale crkvene i liturgijske skladbe

Crkvene skladbe ne izvode se koncertno i nemaju estrad-ni karakter. Najveći broj crkvenih skladbi fra Bernardin Sokol posvetio je Majci Božjoj, Isusu, svetcima, ali je i skladao za razli-čite crkvene prigode te obilježavanja pojedinih crkvenih svetko-

⁴¹ Isto, 83.

⁴² Usp. isto, 83, 85.

⁴³ Usp. isto, 85–87.

⁴⁴ Usp. isto, 90–92.

vina. Uglazbio je i nekoliko himni. U Sokolovu opusu crkvenih skladbi posebno se ističe veliki broj litanija. Kako su se svake večeri pjevale litanije, nastala je velika potreba za raznolikošću te vrste crkvene glazbe. U Sokolovu opusu postoji mnogo litanija, a najbrojnije od njih namijenjene su jednom ili dvama glasovima uz orgulje. Puk ih može izvoditi jer se odlikuju jednostavnošću glazbenog izričaja.⁴⁵ „Uz litanije Sokol je uglazbio i objavio Divnoj dakle (7 skladbi), a u rukopisu ima uglazbljen isto tekst na latinskom jeziku *Tantum ergo* (4 skladbe). Divnoj dakle ili *Tantum ergo* posljednja su dva stiha himna Tome Akvinskoga *Pange lingua*.“⁴⁶

Najviše skladbi, koje nisu vezane uz pojedina mjesna slavlja, Sokol je posvetio Blaženoj Djevici Mariji. Te skladbe imaju različite naslove kao: *Marijo Majko*, *Majko Božja Čudotvorna*, *Slavna Djevo* i druge. Napisao je i skladbe Majci Božjoj koja se posebno slavi u pojedinim krajevima. Tako je nastala skladba Čudotvornoj Gospi Visovačkoj, Gospi od Pojišana i *Gospi Sinjskoj*. Iako se Sokolove skladbe mogu pjevati na svim marijanskim blagdanima, rijetko se izvode, držimo zbog prezahtjevnosti izvođenja.⁴⁷

2.1.3. Svjetovna (profana) glazba

Pod ovim izrazom u naslovu mislimo na skladbe koje nemaju religiozni karakter, a namijenjene su zborovima i djeci (*Glazbeni monoloz*). Većinu ih je Sokol namijenio za izvođenje mješovitim zborovima. Sokol je svoje zbarske skladbe objavio u zbirkama I., II. i III. u ediciji *Hrvatsko selo*.⁴⁸

Ciklus *Hrvatsko selo I.* obuhvaća pet skladbi: *Moje selo*, *Molitva zagorskog djeteta*, *Seljaku laku noć*, *Misao na majku* i *Slavuj*. Objavljen je u ediciji *Pjevate Gospodinu pjesmu novu* s posvetom dr. Vjekoslavu Stepincu. Iako su sve skladbe izazvale ugodno iznenađenje, prva skladba s naslovom *Moje selo* ipak se izdvaja svojom popularnošću.⁴⁹ „Moje selo o. Sokola kompozicija toli zvučna, jaka, vedra, topla, bez šablone i kićenosti, a tečna kao romon potoka! Nikakvo čudo, što je toliko oduševila te su je

⁴⁵ Usp. isto, 92.

⁴⁶ Isto, 92.

⁴⁷ Usp. isto, 92, 94.

⁴⁸ Usp. isto, 95.

⁴⁹ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 228–229.

jedinu morali da opetuju!⁵⁰ Drugo djelo iz ovog ciklusa *Molitva zagorskog djeteta* zapravo je pjevajuća molitva Bogu za mir i blagostanje rodne grude, a *Seljaku laku noć* skladba je za četveroglasni zbor *a cappella*. Četvrta skladba *Misao na majku* vrlo je živahna karaktera i pokretljiva ritma. U *Slavuju*, posljednjoj skladbi prvoga ciklusa, Sokol donosi tekst koji slavi utjehu i vjeronanje. Sama slavujeva pjesma okrepljuje stradale i tješi žalosne. Ova se skladba razlikuje od ostalih dijelova ciklusa zbog postojanja vokalne dionice solista uz pratnju četveroglasnog mješovitog zbora *a cappella*.⁵¹

Ciklus *Hrvatsko selo II.* (objavljen kao br. 46., PGPN) Sokol je posvetio svom učitelju glazbe M. P. O. prof. Tomi Tomašiću, direktoru Franjevačke klasične gimnazije u Dubrovniku. U ovom ciklusu nalaze se skladbe: *Klasje*, *Suncu*, *Moja mila mati*, *Zvijezdama* i *Sokol služio kralja hrvatskoga*.⁵²

U skladbi *Klasje* govori o zlatnom klasju žita koje se lju-lja, zrije, o nebeskom svodu iznad klasja i Božjem blagoslovu, a u *Suncu* prikazuje njegov blistav sjaj. *Moja mila mati* kratka je skladba koja pjeva o sirotoj majci bijednog života, a u skladbi *Zvijezdama* Sokol nastoji glazbom oslikati zvijezde. U ovom ciklusu posljednja je skladba *Sokol služio kralja hrvatskoga*.⁵³ „Skladba je namijenjena tenoru, altu i sopranima solo uz pratnju mješovitog zbora. Zanimljivo je Sokol u toj skladbi rasporedio dionice: prvi dio skladbe povjeren je izvedbi četveroglasnoga ženskog zbora, a u trenutku nastupa tenora solo nastupa i mješoviti zbor.“⁵⁴

U ciklusu *Hrvatsko selo III.* nalaze se skladbe: *Prokletstvo*, *Seljakov rad*, *Badija* i *Božici jeseni*. U *Prokletstvu* Sokol govori o izdajicama. O seljaku i njegovu radu te Božjem blagoslovu govori skladba *Seljakov rad*. Najčešće je izvođena Sokolova skladba *Badija* i napisana je za zbor gimnazijalaca. Sama skladba *Božici jeseni* himna je jeseni, jednomu bogatom i smirujućem godišnjem dobu.⁵⁵

Ciklus *Hrvatsko selo IV.*, o kojemu piše I. Tomić Ferić, obuhvaća šest skladbi: *Mariji Kumičić*, *Hrvatsko srce*, *Na svom Hrvat bit će svoj*. Za ove tri skladbe tekst je napisao Miho Jerinić. Osta-

⁵⁰ Isto, 230.

⁵¹ Usp. isto, 231–234.

⁵² Usp. isto, 238.

⁵³ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 96.

⁵⁴ Isto, 97.

⁵⁵ Usp. isto, 97.

le tri skladbe u ovom ciklusu jesu: *Prvome voću, Proljeće i Ujaroli ruzmarin zeleni* koji je skladan na narodni tekst iz Vele Luke na Korčuli. Prva skladba iz ovog ciklusa posvećena je Mariji Kumičić, supruzi hrvatskog književnika i političara Eugena Kumičića.⁵⁶

Osim mješovitih zborova Sokol objavljuje i zbirku muških zborova u ediciji *Hrvatsko selo I.* koju posvećuje „Braći hrvatskoga zmaja“. Ono obuhvaća četiri skladbe: *Na Ozlju gradu, Himna Ante Starčevića, Himna Eugena Kvaternika i Hrvatsku čuva Svevišnji Bog.*⁵⁷ „Sukladno posveti – ‘Braći hrvatskoga zmaja’ (lat. *Ordo fratres draconis croaticij*), kao udruženju utemeljenom na načelima prijateljstva, dragovoljnosti i bratstva sa svrhom očuvanja hrvatske kulturne baštine i oživljavanja uspomene na zaslužne Hrvate i događaje iz hrvatske prošlosti – skladbe su protkane istinskim i proživljenim ispovijedanjem ljubavi prema domovini u duhu ilirskih ideja i ilirskoga zanosa.“⁵⁸ Istinsku ljepotu ovim skladbama daju stihovi Mihe Jerinića, angažiranog publicista.⁵⁹

Na poticaj Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronim Sokol je skladao scensku glazbu prikladnu za igrokaz. U ediciji *Glazbene društvene pozornice* objavljeni su kao rukopis Sokolovi duhovni zborovi I. i II. za tri jednaka glasa. *Duhovni zborovi I.* glazba je za igrokaz u dva čina *Dođi, idi za mnom* i sadržavaju tri Sokolova uglazbljena broja: *Hosana, Propni ga!* i *Himna sv. Križa*. Ovaj igrokaz najviše se izvodi u korizmeno i uskršno vrijeme jer govori o događajima vezanim uz Kristovu muku. *Duhovni zborovi II.* za igrokaz u jednom činu *Dvije majke* obrađuje događaje vezane za smrt Spasitelja i događa se u Jeruzalemu. Sokol ga upotpunjuje trima glazbenim brojevima: *Molitva pobožnih žena, Alleluja!* i *Himna uskrsnulom Otkupitelju.*⁶⁰

Za dječji repertoar o. Bernardin Sokol stvara jednostavne skladbe uz glasovirsku pratnju i koristi se dječjim tekstovima – *Glazbeni monolozi*. Prvi svezak *Glazbenih monologa* objavljen je 1934. godine u Zagrebu.⁶¹ „Sokol ne navodi autore teksta uza svaku skladbu, već napominje da se služio tekstovima iz časopisa: Anđeo čuvar, Mala mladost, Vrčići i različitim dječjim listo-

⁵⁶ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 243.

⁵⁷ Usp. isto, 243.

⁵⁸ Isto, 244.

⁵⁹ Usp. isto, 244.

⁶⁰ Usp. isto, 244–245.

⁶¹ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 97, 99.

vima u kojima su većinom pjesme spjevane od djece, koje je redovito trebalo dotjerivati, radi česa nijesam ni spominjao pjesnike, dok su inače većinom bezimene.⁶²

Birajući tematski raznolike pjesme za *Glazbene monologe*, Sokol je nesvjesno podupro Crnkovićev stav da dječja poezija sudjeluje u stvaranju, izgradnji i odvijanju djetinjstva. U skladu s tim, tema je dječje poezije cijeli svijet i djetetovo prihvaćanje i usvajanje tog svijeta. Sokol je skladao:

- a) pjesme na tekstove koje su stvorila sama djeca u igri
- b) pjesme što su ih napisali pojedini pjesnici te ih namijenili djeci pa se u njima pjeva o djeci, životinjama ili o godišnjim dobima, raznim zanimanjima ili zanatima
- c) pjesme u kojima se sjeća djetinjstva i odrastanja (igračke)
- d) pjesme s religioznom tematikom (sveti Nikola, Isus, Marija)
- e) šaljive i humoristične pjesme bez obzira na to govore li o djeci ili o nečemu drugom.⁶³

Stvarajući u vremenu između dvaju svjetskih ratova u kojem čovjek strepi nad vlastitom sudbinom, u svojim *Glazbenim monozima* Sokol objedinjuje književnost i glazbu.⁶⁴ „Za djecu je svaki dan početak svijeta, a poezija i odraslima pomaže da se sjete vremena kad su kiša i snijeg smatrani čudom. Ono što dječja poezija može učiniti za nas jest da postanemo svjesniji života oko sebe i života u sebi i da produbimo svako iskustvo, pa će veselje i bol i divljenje obogatiti nas i našu djecu.“⁶⁵

2.1.4. *Angelusi*

Najljepša molitva koja odzvanja u srcima vjernika jest ona kojom se vjernici obraćaju Majci Božjoj. Među skladateljima koji su uglazbljivali takve tekstove bio je i o. Bernardin Sokol. Skladbama koje je posvetio Majci Božjoj dao je naziv *Ave Maria* ili *Zdravo, Marijo*. Tako je nastalo 13 *Angelusa* i objavljeni su tijekom 1939. godine. Svi su *Angelusi* namijenjeni koncertnom izvođenju i određeni su visokom glasom (sopranu) uz pratnju orgulja ili glasovira. Sve skladbe u *Angelusima* imaju rimski redni broj u

⁶² Isto, 99.

⁶³ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 301–302.

⁶⁴ Usp. isto, 312.

⁶⁵ Isto, 312.

naslovu i uz riječ *Ave Maria* naznačen početni stih, osim zadnje. Sokol nam opet nije naveo autore tekstova.⁶⁶

Svi *Angelusi*, crkvene solo popijevke objavljene su u Sokolovu nizu glazbenih izdanja *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu* od br. 48 do br. 59, kao niz od 11 svezaka *Angelusa*.⁶⁷ „S obzirom na to da je njima obuhvatio dvanaest brojeva (48-59), a zbirku naslovljava brojem jedanaest svezaka, ostaje nejasno je li riječ o pogrešci prilikom brojenja ili o nečemu još neuočenom (možda posebnom broju kao oznaci zajedničkog izdanja cijele zbirke *Angelusa*). Devet svezaka *Angelusa* sadržava po jednu skladbu, dok su u svescima VI i VIII objavljene po dvije skladbe, tako da ukupno ima trinaest *Angelusa*.“⁶⁸

Skladbe *Angelusa* pozdravi su, jutarnje i večernje molitve upućene Majci Božjoj. Svaki *Angelus* uza svoj naslov nosi ime osobe kojoj je posvećen. *Angelusi* pripadaju u najizvođenije i najistaknutije skladbe fra Bernardina Sokola kojima je Sokol stekao neizbrisivo mjesto u umjetničkoj i liturgijskoj glazbi u Hrvatskoj.⁶⁹

2.1.5. Instrumentalne skladbe

Najmanji je broj skladbi fra Bernardina Sokola na instrumentalnom području. Nijedna skladba nije objavljena, a u rukopisu ih je ostalo 12. U njegovu opusu ostalo je više skladbi pohranjeno kao skica ili su sačuvane fragmentarno. Iako je bio izvrstan orguljaš, začuđuje činjenica da nije više skladbi posvetio orguljama. Često je svirao koncerte na orguljama posebno prilikom kolaudacije orgulja u različitim mjestima. Sokol je svoje veliko zanimanje iskazao za tamburaški sastav.⁷⁰ „Posebno se važnom čini višestavčna tamburaška skladba pod nazivom Sveta Cecilija, u kojoj u 11 glazbenih slika prikazuje život i smrt Cecilije, zaštitnice glazbe.“⁷¹ Ovo djelo opisao je riječima: Cecilijin život i smrt. Iako je iz broja skladbi vidljiv Sokolov afinitet prema tamburaškoj glazbi, tu je skladbu skladao isključivo za svoje učenike s kojima je to izvodio.⁷²

⁶⁶ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 100, 102.

⁶⁷ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 169.

⁶⁸ Isto, 169–170.

⁶⁹ Usp. isto, 171, 177.

⁷⁰ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 105.

⁷¹ Isto, 108.

⁷² Usp. isto, 108.

2.2. GLAZBENI PEDAGOG

Već kao student prve godine teologije u Dubrovniku svira na svečanoj akademiji prigodom proslave 25 godina postojanja akademije. Za vrijeme studija u Beču oduševljava se bečkim koncertima i sve to želi prenijeti u crkvu Male braće u Dubrovniku.⁷³ Jer, „Sokol nije bio samo glazbenik koji je svirao i uživao u glazbi, nego je motivirao druge da pođu tim putem. Držao je predavanja o glazbi i dirigirao. Bio je sretan kad su drugi pjevali. Otkrivao je glazbene talente, podržavao je mnoge crkvene orguljaše po selima i bio je uvijek spreman pomoći praktično i svojim savjetom.“⁷⁴

348

Svoje skladbe često posvećuje subraći i prijateljima. Mnoga djela ostala su skrivena, a veliki broj tiskanih djela s posvetom i vlastoručno potpisana sačuvan je u Samostanu Male braće. Volio je darivati glazbenu literaturu ljudima koji su se bavili glazbom, ali je i dobivao na dar od drugih glazbenika djela s posvetom.⁷⁵

Dok je živio u Samostanu Male braće, nije bio samo orguljaš, već se skrbio i o mladim klericima koji su željeli svirati orgulje. Mnoge svoje đake usmjeravao je i budio njihovu sklonost prema glazbi. Dok je živio na Badiji i bio predavač glazbe, vodio je pjevački đачki zbor. S njim je nastupao na nedjeljnim i blagdanskim službama na Badiji i po okolnim mjestima, ali i na prigodnim priredbama. U Badijskoj kronici zapisano je da je vodio brigu o glazbalima.⁷⁶ „Bio je spreman uvijek pomoći svojim stručnim savjetom, bilo da su u pitanju glazba ili glazbala.“⁷⁷

Svoje glazbeno iskustvo Sokol je prenosio na svoje đake. To potvrđuje i njegov učenik, fra Ivo Peran koji svjedoči o Sokolovu utjecaju na njegove glazbene početke. Osim rada s pojedincima bio je spreman raditi i sa skupinama. Njegova velika želja bila je osnivanje škole za crkvenu glazbu u Hrvatskoj po uzoru na onu koju je i sam pohađao u Beču. Školu nije uspio osnovati jer nije naišao na praktičnu podršku onih koji su mu mogli pomoći.⁷⁸

⁷³ Usp. isto, 21–22.

⁷⁴ Isto, 22.

⁷⁵ Usp. isto, 26–27.

⁷⁶ Usp. isto, 22–23.

⁷⁷ Isto, 23.

⁷⁸ Usp. isto, 23.

2.3. Izdavač

Fra Bernardin Sokol iskazao se kao izdavač u dvama područjima. Prvo područje vezano je za objavljivanje notnih izdanja, a drugo za publicističko djelovanje. Krajem dvadesetih godina 20. stoljeća javlja se potreba za novom i svima dostupnom literaturom za crkvene pjevačke zborove. Sam Sokol našao se u teškoj situaciji. Imao je veliku želju da njegove skladbe budu izvođene u pjevačkoj praksi crkvenih zborova, ali je, s druge strane, bio svjestan stanja tih zborova. Rješenje ovog problema Sokol je vidio u izdavanju odabrane literature za crkvene zborove. U 80 zbirki koje je objavio do 1941. g. u ediciji *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu* objavljene su njegove skladbe i harmonizacije te skladbe njegovih suvremenika.⁷⁹

Izdavačkom se djelatnošću bavio od 1929. do 1941. godine.⁸⁰ „U ovim mojim izdanjima bila mi je ova misao vodilja: Opskrbiti novim skladbama naše zavode, pjevačke zborove, ali tako priređenim da se njima može svatko poslužiti, pojedinac ili zbor, ako je i malo muzikalan. Osim toga skladbe moraju imati barem relativnu glazbenu vrijednost u što ljepšem i jeftinijem izdanju.“⁸¹ Svojih prvih šest zbirki objavio je u jesen 1929. godine i one sadržavaju 49 skladbi. U 1930. godini, do kraja kolovoza objelodanio je još devet svezaka. Poslije dvije godine objavljuje 25 svezaka *Glazbenih monologa*, dvije svoje mise, dvije himne katoličke akcije i pet zbirki zvorske glazbe. U 1939. godini objavio je *Zbirku romansi* u čast Gospi: *XI. Angelus, Misa u čast Bl. Nikole Tavelića, 3 sveska Neoskrvnjenog, Četiri pjesme u čast Bl. Nikole Tavelića* i *Božićne pjesme*. Godinu dana poslije izlazi Zbirka *Divnoj dakle, Missa jubilaris* i *Hrvatska misa Bl. Nikoli Taveliću*.⁸²

Sokol je objavio 80 svezaka različitih skladbi. Izdavao je glazbu za crkvene zborove smatrajući da njegova izdanja trebaju biti u župama, školama, bibliotekama ili glazbenim arhivima.⁸³

Fra Bernardin Sokol dotaknuo je mnoge teme među kojima se ističe slavljenje s. Marije Celine od Prikazanja. Kako je bio franjevac i glazbenik, trudio se osvjetliti različite aspekte crkvene

⁷⁹ Usp. isto, 110.

⁸⁰ Usp. Ivan Peran, O. dr. Bernardin Sokol, franjevac, *Sacred Cecilia*, 59 (1989.) 4, 83–84, ovdje 84.

⁸¹ Isto, 84.

⁸² Usp. isto, 84.

⁸³ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 111.

glazbe. Svoje tekstove Sokol je uvijek pisao jasnim, razumljivim jezikom da bi ih čitateljska publika mogla razumjeti. U *Euharistijskom glasniku*, Sokol piše tekstove posvećene čašćenju sestre Marije Celine i čudesnim događajima vezanim uza svetičin lik.⁸⁴ „S obzirom na činjenicu da je Sokol napisao veliki broj radova o sestri Mariji-Celini koje je objavio u različitim časopisima, izvjesno je da je velik broj vjernika upoznao sa sveticom, a smatra se da su tragovi njegova djelovanja na tom polju vidljivi i u današnjem vremenu.“⁸⁵

U velikom broju tekstova on progovara o crkvenoj glazbi i teoriji crkvene glazbe.⁸⁶ „U tekstu pod naslovom Crkvena je glazba molitva, mora stoga imati svojstva molitve! Sokol naglašava je da je glazba osobit dar Duha Svetoga i da mora imati sljedeća svojstva molitve: iskrenost, sabranost, poniznost i pouzdanje.“⁸⁷

Budući da se zalaže za pjevanje koje će biti dvostruka molitva, Sokol je pisao o vrijednosti korala. Mnogobrojna su njegova nastojanja da napravi jasnu granicu između svjetovne i crkvene glazbe te nastojanja da naglasi kriterije za izbor glazbe u crkvi koja bi bila u skladu s liturgijom i teološkim učenjem. Čitav niz svojih tekstova posvetio je posebnostima hrvatske crkvene glazbe. Promatrao je i zapisivao *Pučko crkveno pjevanje na otoku Krku*. Tako je i pisao i o *Gospinu plaču na Hvaru*. Vezano za *Gospin plač na Hvaru* nije samo pisao o prigodnom pjevanju nego je opisao događaje u Velikom tjednu koji prethode blagdanu Uskrsa.⁸⁸

S obzirom na to da je Sokol često mijenjao mjesta boravka, imao je priliku vidjeti mnoge orgulje i upoznati se s orguljašima, koji su većinom bili priučeni. U svom tekstu *Kakvih orguljaša ima u Dalmaciji* on piše upravo o tim ljudima.⁸⁹ „Naglašavajući potrebu postojanja dobrih orgulja u crkvama, Sokol je napisao i čitav niz radova u kojima predstavlja i promiče pojedince koji su pridonijeli unapređenju orguljanja, osobito po manjim crkvama.“⁹⁰ Najbrojnija skupina radova jesu oni u kojima on pokazuje svoje

⁸⁴ Usp. isto, 119.

⁸⁵ Isto, 119.

⁸⁶ Usp. isto, 119.

⁸⁷ Isto, 120.

⁸⁸ Usp. isto, 120–121.

⁸⁹ Usp. isto, 122.

⁹⁰ Isto, 123.

poznavanje glazbene literature i u kojima piše o različitim glazbenicima najčešće u sklopu predstavljanja notnog izdanja.⁹¹

Fra Bernardin Sokol bavio se publicističkim radom 27 godina i u njemu je demonstrirao jedinstvo svoga svećeničkog i glazbenog zvanja. U tom vremenu objavio je 127 tekstova u 14 tiskanih medija. Najviše tekstova objavio je u *Sv. Ceciliji*, časopisu koji se bavio crkvenom glazbom. U časopisu *Hrvatska straža* objavio je 14 tekstova, a u ljubljanskom *Cerkveni glasbenik* 11 priloga. Fra Bernardin Sokol svoje je svećeničko i glazbeno djelovanje bogato i uspješno upotpunio publicističkim dostignućima.⁹²

3. KRAJ NAMETNUTE ŠUTNJE

Sokolov je život naglo prekinut kada je bio u zreloj stvaralačkoj dobi. S njegovom smrću o njemu se prestaje govoriti, nastaje svojevrsan muk i šutnja. Ne samo da se nije spominjalo njegovo ime već se nisu spominjala ni njegova djela.⁹³

3.1. Ponovno „rođen“

Nakon Drugoga svjetskog rata o fra Bernardinu Sokolu i njegovu radu ništa se ne govori,⁹⁴ jedino je njegov đak i subrat glazbenik Ivo Peran bio iznimka.⁹⁵ „Tek u osvit demokracije u Hrvatskoj, 18. prosinca 1989. Teologija u Splitu i Franjevačka provincija sv. Jeronima u Zadru upriličili su na Bogosloviji u Splitu komemorativni skup povodom 100. obljetnice Sokolova rođenja.“⁹⁶ Na samom skupu fra Ivo Peran održao je predavanje *Život i djelo dr. o. Bernardina Sokola*, a Sokolove skladbe izveli su zborovi i solisti iz Splita, Kaštel Sućurca i Vranjica. Znanstve-

⁹¹ Usp. isto, 125.

⁹² Usp. isto, 131–132.

⁹³ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 101.

⁹⁴ Iako je kao glazbenik bio poznat na internacionalnom planu o njemu se nije smjelo govoriti. To dokazuje podatak da se fra Pero Peterca, Slovenac, vizitator, nije usudio spomenuti njegovo ime u službenoj knjizi vizitacije na Badiji. Usp. DuList, *Sokol opet pjeva. Fra Stipe Nosić o fra Bernardinu uz 77. obljetnicu mučeničke smrti*, (pristupljeno 15. 8. 2023.).

⁹⁵ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 35.

⁹⁶ Isto, 35.

ni simpozij, koji je održan u Podvorju 21. i 22. listopada 1994. godine pokušao je dati prvi sustavni princip Sokolovu djelu.⁹⁷

Tadašnji provincijal Franjevačke provincije sv. Jeronima fra Mario Šikić otkrio je spomen-ploču na Sokolovoj rodnoj kući. Sutradan, 22. listopada u župnoj crkvi izvedeno je 11 Sokolovih *Angelusa*. U konkatedrali sv. Petra u Splitu bila je 2. studenoga 1991. godine praizvedba *Missae jubilaris* koja je ponovno izvedena na Uskrsni ponedjeljak 1992. godine u Varaždinu. Praizvedba Sokolove mise *Gaudens gaudebo* održana je 6. siječnja 1993. godine u hvarskoj katedrali sv. Stjepana. U novije doba opet se počinje pisati i govoriti o Sokolu i njegovu djelu. Glazbena škola u Kaštel Lukšiću nosi ime Bernardina Sokola, a u Kaštel Sućurcu jedan je trg nazvan njegovim imenom. U parku ispred crkve u Kaštel Novom podignut je spomenik Bernardinu Sokolu i još devetorici ubijenih svećenika.⁹⁸

Nasreću, 2010. godine objavljen je cjeloviti rad naše znane muzikologinje dr. sc. Marije Riman, čemu se vrijednim prilogom pridružila i dr. sc. Kristina Riman. Izdana je opsežna monografija *Glazbenik Fra Bernardin Sokol* koja dolazi kao zaslužena i dolična nagrada ovom velikom crkvenom glazbeniku.⁹⁹ Prigodom 130. godišnjice njegova rođenja 2018. godine u Kaštel Sućurcu i Splitu organizirani su *Dani dr. fra Bernardina Sokola*. Sredinom rujna iste godine na otoku Badiji otkriven je spomenik i otvorena je vrlo vrijedna umjetnička galerija koja nosi ime fra Bernardina Sokola.¹⁰⁰ S otkrivanjem ovog spomenika Sokol se simbolično vratio na Badiju, a tamo je iz Samostana Male braće vraćen i „Sokolov brevijar“. Zahvaljujući pronađenim materijalima u Samostanu Male braće u Dubrovniku i velikomu znanstvenom simpoziju povodom 130. godišnjice Sokolova rođenja, tiskan je i *Zbornik o fra Bernardinu Sokolu*. Sokol je dobio postumnu nagradu skupštine Dubrovačko-neretvanske županije 2019. godine.¹⁰¹

⁹⁷ Na simpoziju su među ostalima sudjelovali: don Petar Zdravko Blajić, msgr. Ante Jurić, fra Mario Šikić, Lovro Županović, don Šime Marović, fra Josip Ante Soldo, fra Ivo Peran i Franko Oreb. Usp. isto, 36.

⁹⁸ Usp. isto, 36.

⁹⁹ Usp. isto, 7.

¹⁰⁰ O važnosti događaja govori i činjenica da je spomenik otkrila tadašnja predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović.

¹⁰¹ Usp. DULIST, *Franjevci samostana Male braće spominju se 75. godišnjice smrti glazbenika Sokola*, na: <https://dulist.hr/franjevci-samostana-male-brace-spo-minju-se-75-godisnjice-smrti-glazbenika-sokola/607578/> (pristupljeno 16. 8. 2023.).

3.2. Sokolovi dani

Posebno značajan događaj za promicanje glasa o fra Bernardinu Sokolu jest obilježavanje 130. godišnjice njegova rođenja. U vremenu od 18. do 20. svibnja 2018. godine održani su spomenuti Dani fra Bernardina Sokola i sve je to sažeto u Zborniku slavlja i radova.¹⁰² „Fra Bernardin Škunca tada je svečano otvorio Dane fra Bernardina Sokola, za koje je rekao: ‘Ovi su se dani pripremali dugo, temeljito i uvijek sa sviješću da se ovime ispravlja jedna velika povijesna zabluda i da se tako časnoj osobi, fra Bernardinu Sokolu, vraća i učvršćuje ono mjesto koje mu po Božjem pripada.’”¹⁰³

Prvi dan započeo je koncertom Sokolovih skladbi u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu. Izvedeni su odabrani Sokolovi *Angelusi* za solo glas i instrumentalnu pratnju (skladbe izriču pozdrav Blaženoj Djevici Mariji) i *Missa jubilaris*. Izvođači su bili solisti, zbor i orkestar HNK- a u Splitu pod vodstvom dirigenta Ive Lipanovića.¹⁰⁴

U sklopu proslave *Sokolovih dana* održan je i znanstveni skup o životu i glazbenom djelu fra Bernardina Sokola čiji je život i rad predstavljen u trima bitnim slojevima: povijesnom, glazbeno-stvaralačkom i glazbeno-promicateljskom i muzikološkom.¹⁰⁵

U nedjelju 20. svibnja, u franjevačkoj crkvi na Poljudu, u Splitu, održano je svečano liturgijsko slavlje povodom 130. obljetnice rođenja fra Bernardina Sokola. Svečanu misu predvodio je fra Ivan Sesar, generalni definator franjevačkog reda (Rim), u ime generalnog ministra franjevačkog reda, fra Michaela Perryja (Rim).¹⁰⁶ „Ovom obljetnicom otimamo zaboravu one koje ne smi-

¹⁰² Tijekom Sokolovih dana predstavljena je svečano i poštanska marka s likom fra Bernardina Sokola. Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 35–42. Usp. Bernardin Škunca (ur.), *Fra Bernardin Sokol: Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja, Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 74 (2019.) 5, 687–689.

¹⁰³ Isto, 687.

¹⁰⁴ Usp. Bernardin Škunca i Vito Balić (ur.), *Fra Bernardin Sokol: Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja, Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 76 (2021.) 2, 267–271, ovdje 267.

¹⁰⁵ Usp. isto, 45–53.

¹⁰⁶ Usp. Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća, *Znanstveni skup „Životni put fra Bernardina Sokola“*, na: <https://www.hkv.hr/reportae/ostali-autori/29454-kastel-sucurac-odrzan-znanstveni-skup-zivotni-put-fra-bernardina-sokola.html> (pristupljeno 16. 8. 2023.).

jemo zaboraviti, ona nas potiče na neumorno traganje za istinom jer samo nas istina može osloboditi (Iv 8,32). Među ostalim je u nadahnutoj propovijedi kazao, 'kako su počinitelji ovoga i mnogih drugih zločina držali sebe gospodarima života i smrti. Mislili su da su Boga ubili. Ali gospodar nad životom i smrću je Bog Otac koji je uskrisio Isusa Krista.'¹⁰⁷ Nakon proslave koja je zaključena domjenkom u samostanu, Lejdi Oreb, voditeljica trodnevne proslave, zatvorila je ovu smotru pozivom svim nazočnima da sve što čine u svom životu, neka čine na Božju slavu, za hrvatski dom i rod.¹⁰⁸

3.3. *Osvrt na dosadašnje radove*

Prvi dio znanstvenog skupa pod nazivom Životni put fra Bernardina Sokola kojim je predsjedao dr. sc. Vladan Vuletin započeo je izlaganjem dr. sc. fra Stipe Nosića koji je iznio njegove važnije biografske podatke i posebno istaknuo njegov veliki glazbeni projekt Pjevajte Gospodinu pjesmu novu. Za vrijeme svog života fra Bernardin Sokol surađivao je s glazbenicima u domovini i inozemstvu te mu je ime uvršteno u neke strane glazbene leksikone. Nesretna sudbina fra Bernardina Sokola nasilno je okončana 28. rujna 1944. Uhićen, ubijen i bačen u more. Njegovo tijelo pronašla je skupina mještana na obali Orebića te ga u tajnosti pokopala. Prigodom njegova uhićenja pripadnici OZNA-e odnijeli su spise iz njegove sobe. Među njima je bilo i njegovo pismo koje je nađeno nakon 74 godine. Iz pisma se vidi da je ubijen nevin i bez suda jer partizane nije odao.¹⁰⁹

Dr. sc. Josip Dukić s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Splitu bavio se temom *Komunističko-partizanske čistke na dubrovačkom području i ubojstvo fra Bernardina Sokola*.¹¹⁰ U godini 1944., partizanske čistke koje su bile pod izravnom kontrolom Komunističke partije, zauzele su Korčulu i Dubrovnik, a nakon toga i ostala mjesta na dubrovačkom području. Njihova zauzi-

¹⁰⁷ Isto.

¹⁰⁸ Usp. isto.

¹⁰⁹ Usp. Katolička tiskovna agencija, *Započeo Znanstveni skup „Životni put fra Bernardina Sokola“*, na: <https://www.ktabkbih.net/hr/vijesti/zapoeo-znanstveni-skup-zivotni-put-fra-bernardina-sokola/76762>

(pristupljeno 18. 8. 2023.).

¹¹⁰ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol: Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 123.

manja pratile su brojne pljačke i nasilna odvođenja. Partizani su izvršavali brutalne likvidacije bez sudskih presuda ili je dio presuda sastavljen nakon likvidacija. Unatoč strogoj nadzoru dokumentata, oni su uspjeli polagano izaći na vidjelo te je na temelju tih djela nastao rad tog autora.¹¹¹ „Prvi u tom nizu izdanja Zbornik je radova sa znanstvenog kolokvija koji je održan 27. listopada 1944. u Dubrovniku, naslovljen *Crveni teror u Dubrovniku*: listopad 1944. U Zborniku su sabrani radovi nekoliko autora koji su dali svoj doprinos u rasvjetljavanju istine o pogubljenju 44 poznata Dubrovčana na otočiću Daksi pokraj Dubrovnička između 24. i 29. listopada 1944. godine. Među pogubljenim osobama bilo je osam svećenika.“¹¹² Na dubrovačkom području stradalo je ukupno 16 svećenika Dubrovačke biskupije. Među njima je „crveni fratar“ fra Marijan Blažić, znanstvenik biolog, ali i isusovac Petar Perica, skladatelj pjesama *Do nebesa nek' se ori i Zdravo, Djevo*. Joško Radica objavio je 2003. godine *Sve naše Dakse* u kojoj govori o stradanjima ljudi na dubrovačkom području. Nakon Radičine knjige uslijedila je knjiga *Dubrovačke žrtve*, autora Hrvoja Kačića i tu se govori o tragičnoj sudbini hrvatskog naroda na dubrovačkom području, nakon ulaska partizana u Dubrovnik.¹¹³ Jedna od prvih masovnih likvidacija dogodila se 15. lipnja 1942. godine. Tog dana partizani su na petnaest sati zauzeli Vrgorac, opljačkali ga i ubili preko trideset Vrgorčana. Govoreći o likvidacijama na dubrovačkom području, autor je osvjetlio i slučaj poznatog franjevca. On je jedan u nizu stradalih svećenika koje su komunisti smatrali izravnom prijetnjom svom dolasku na vlast. Može se zaključiti da fra Bernardin Sokol pripada u „popovsku reakciju“ i da je stoga trebao biti likvidiran.¹¹⁴

Kaštel Sućurac u vrijeme rođenja i odrastanja fra Bernardina Sokola (1888. – 1900. g.) tema je o kojoj govori Mladenko Domazet, profesor na Filozofskom fakultetu u Splitu. Njegov se rad usredotočuje na kratko razdoblje u povijesti Kaštel Sućurca, odnosno Kaštel Sućurac u vrijeme rođenja i odrastanja fra Bernardina Sokola.¹¹⁵ Godina rođenja fra Bernardina Sokola, 1888. svojevrsna je prekretnica u povijesti Kaštel Sućurca. To vrijeme

¹¹¹ Usp. isto, 103–104.

¹¹² Isto, 104.

¹¹³ Usp. isto, 104–105.

¹¹⁴ Usp. isto, 110, 121–122.

¹¹⁵ Usp. isto, 132.

obilježava oštra politička borba između autonomaša i narodnjaka. Odnosi između Sućurana i biskupije bili su opterećeni vlasničkim odnosima. Župnik don Niko Škrivanić uspijeva smanjiti napetost između sućuraških težaka i biskupije. Za vrijeme svoga kratkog župnikovanja od 1886. do 1889. ujedinio je ove župljane na obnovi crkve Gospe od Hladi. Njezina je obnova završena 1888. godine.¹¹⁶ „Naravno, župnik je itekako bio svjestan kako se teško dolazilo do sklada puka Kaštel Sućurca (stoga u propovijedi 1887. g. izričito naglašava: ‘Mili puče, ne zaboravi darova Marijinih’). Istu je misao apostrofirao i u natpisu na pročelju svetišta ‘Na čast Blažene Djevice Marije’. Sklad puka Kaštel Sućurca obnovio, rasprostranio i uredio crkvicu i dotično grobište 1888. g. nastojeći parok don Niko Škrivanić.“¹¹⁷ Novoobnovljeno svetište Gospe od Hladi blagoslovio je biskup Marko Kalodera. Kada Luka Sokol odlazi iz rodnog Kaštel Sućurca, događaju se višestruke promjene. Nastupila je velika vinogradarska kriza koja je potaknula iseljavanje u prekomorske zemlje. Sućurani iseljavaju, ali u stranom svijetu njihova emocionalna osjetljivost s rodnim mjestom ne nestaje. Zato u Chicagu osnivaju Dobrotvorno društvo Čudotvorna Gospa na Hladi u Kaštel Sućurcu. U isto vrijeme započinje i industrijalizacija i otvaraju se tvornice cementa što dovodi do velikih promjena. Sve su izraženije suprotnosti između tradicionalnog načina života i života radnika materijalno ovisnih o tvornici.¹¹⁸

Josip degl’ Ivello zborovođa, skladatelj u tekstu *Fra Bernardin Sokol kao član Družbe „Braća Hrvatskog Zmaja“*, *Zmaj putaljski*, u svom radu ističe na koji je način fra Bernardin povezan s Družbom. Družba „Braće Hrvatskog Zmaja“ osnovana je 1905. godine i djelovala je do svoga ukinuća 1946. godine. Ponovno je obnovljena 1990. godine. Družbu su utemeljili Emilij pl. Laszowski i dr. Velimir Deželić želeći da ova izrazito hrvatska i domoljubna kulturna udruga ne bude vezana ni za jednu političku stranku. Od početka djelovanja u njezinim redovima veliki je broj istaknutih imena hrvatske kulture i javnog života.¹¹⁹ „Za Družbu ‘Braća Hrvatskog Zmaja’ fra Bernardin Sokol skladao je dvije skladbe s posebnom posvetom Družbi, i to skladbu

¹¹⁶ Usp. isto, 125–127.

¹¹⁷ Isto, 127.

¹¹⁸ Usp. isto, 127, 131.

¹¹⁹ Usp. isto, 133–136.

Na Ozlju-gradu za četveroglasni muški zbor i tenor solo *a cappella* te *Na svom Hrvat bit će svoj* za četvero do šesteroglasni mješoviti zbor, isto *a cappella*.¹²⁰ Osim ovih dviju skladba skladao je *Himnu Ante Starčevića*, *Himnu Eugena Kvaternika* te skladbu *Hrvatsku čuva Svevišnji Bog*. Pjevačka su društva u hrvatskom narodu jačala njegovu nacionalnu svijest vežući se za onu izreku koja kaže da je pjevati Bogu najljepša molitva, a pjesma Domo-vini u srcu pali plamen rodoljublja.¹²¹

Drugi dio znanstvenog skupa pod nazivom *Glazbeno stvaralaštvo fra Bernardina Sokola* započeo je izlaganjem fra Stipice Grgata, franjevca, zborovođe i orguljaša u Gospi od Zdravlja u Splitu, te dr. sc. Vite Balića, etnomuzikologa s Umjetničke akademije u Splitu.¹²² Oni su predstavili svoj rad pod naslovom *Predstavljanje izvornih i novih notnih izdanja fra Bernardina Sokola s posebnim osvrtom na zbirku Angelusa*. Upoznavši se s pothvatima naših susjeda na poboljšanju crkvene glazbe, Sokol je čvrsto odlučio da to primijeni u Hrvatskoj. Kako nije uspio na području osnivanja obrazovne institucije za crkvenu glazbu, trudio se da svojim znanjem doprinese na drugi način. Najveći njegov pothvat predstavlja tiskanje *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu* koju čine 80 svezaka crkvenih i svjetovnih skladbi.¹²³

Prof. dr. sc. Hana Breko Kustura, muzikologinja, članica HAZU-a u Zagrebu, te dr. sc. Vito Balić, etnomuzikolog s Umjetničke akademije u Splitu, priredili su rad *Paradigme liturgijskih skladbi fra Bernardina Sokola (1888. – 1944.): Novi pogledi, kontekstualizacija i revalorizacija*.¹²⁴ U svom radu govorili su o kontekstu crkvene glazbe početkom 20. stoljeća i novom valu neocecilijanizma u Hrvatskoj. Osvrnuli su se na veliko međunarodno iskustvo i glazbeno obrazovanje fra Bernardina Sokola na razmeđu Dubrovnika, Beča, Rima, Zagreba i Badije te o Sokolovu *credu* u kontekstu crkvene glazbe. Govoreći o očuvanom dijelu ostavštine fra Bernardina Sokola, istaknuli su da bismo glazbene knjige i note iz Sokolove ostavštine mogli podijeliti u tri skupine. Prvoj skupini pripadaju knjige iz vremena njegova obrazovanja u Beču. U drugoj su skupini one koje su vezane za Rim, a u treću

¹²⁰ Isto, 143.

¹²¹ Usp. isto, 141, 147–148.

¹²² Usp. isto, 177–178.

¹²³ Usp. isto, 153.

¹²⁴ Usp. isto, 218.

skupinu svrstavamo sve materijale kojima ne znamo vrijeme kad ih je Sokol nabavio.¹²⁵ Predmet istraživanja ovih autora usmjeren je na europsku i hrvatsku kontekstualizaciju i novu raščlambu Sokolovih odabranih misa.¹²⁶

Prof. dr. sc. Ivana Tomić Ferić i dr. sc. Jelica Valjalo Kaporelo, muzikologinje s Umjetničke akademije u Splitu, u svom su autorskom radu pod nazivom *Svjetovna glazba fra Bernardina Sokola* analizirale Sokolovu rukopisnu harmonizaciju.¹²⁷ Pišući o Sokolovoj svjetovnoj glazbi, dotakle su sva njegova djela iz ovoga svjetovnog opusa. Njegove zbornice skladbe, himne, *Glazbene monologe* i instrumentalne skladbe.¹²⁸ „U bogatoj rukopisnoj ostavštini fra B. Sokola pohranjenoj u arhivu Franjevačkog samostana u Dubrovniku nalazi se i tekstovni sadržaj pod naslovom ‘Nekoje misli glede Polifonije’ (Dsmb, 202/5308.1). Tekst obuhvaća 29 natuknica o pravilima kontrapunktske tehnike u renesansnom višeglasju, razmatra pitanja glazbenoteorijske problematike i stila rimske polifone škole te donosi analitičke osvrtne na neka najpoznatija djela i primjere dobre prakse iz renesansne glazbe poput djela Missa Papae Marcelli G. P. da Palestrine (1525./26. – 1594.).“¹²⁹

Dr. sc. Tea Tereza Vidović, profesorica sa Odsjeka za rani i predškolski odgoj Sveučilišta u Splitu,¹³⁰ napisala je rad pod naslovom *Stilske značajke pjesama biranih za Glazbene monologe fra Bernardina Sokola*. U tom radu govori o dječjoj poeziji s kojom se dijete susreće odmah nakon rođenja.¹³¹ „Poezija, ako je združena s melodijom, uljuljava malo dijete, koje još ne zna govoriti. Ritmički ga ‘zapljuskuje’ dok ga odrasli pokušavaju uspavati. A to su u početku bile uspavanke. Za razliku od drugih književnih vrsta, dječja se poezija više sluša nego čita. Uglazbljenu, djeca je ponavljaju u igri i pjevaju i to je put kojim ona ide prema djetetu.“¹³² Fra Bernardin Sokol smatrao je da u monologe treba uvrstiti dječje tekstove s raznim temama. U izabranim Sokolovim tekstovima prevladava parna rima, onomatopeja i personifikacija.

¹²⁵ Usp. isto, 185–197.

¹²⁶ Usp. isto, 217.

¹²⁷ Usp. isto, 296.

¹²⁸ Usp. isto, 222–223.

¹²⁹ Isto, 276.

¹³⁰ Usp. isto, 313.

¹³¹ Usp. isto, 297.

¹³² Isto, 297.

Dječjoj poeziji svojstvena je narativnost jer djeca vole anegdotu, priču i događaje. Humor na poseban način prožima veliki dio dječje poezije. Smijeh je izniman Božji dar i čovjeka oplemenjuje.¹³³

Dr. sc. Vladan Vuletin, muzikolog, dirigent i skladatelj s Filozofskog fakulteta u Splitu, u svom radu *Fra Bernardin Sokol u krugu svećenika glazbenika u Kaštelima novijeg doba* istaknuo je trojicu crkvenih glazbenika koji su rođeni u Kaštelima. Riječ je o franjevcima Bernardinu Sokolu i Ivi Peranu te dominikancu Jordanu Viculinu. Sva trojica crkvenih glazbenika djelovali su kao crkveni pedagozi, zborovođe i orguljaši. Bavili su se i skladanjem. Dok je fra Bernardin Sokol bio glazbeno najobrazovaniji i s najvećim skladateljskim opusom, fra Ivo Peran među njima je bio najpopularniji za vrijeme svog života, ponajprije kao skladatelj pučke mise *Slavite Mariju* koja je najizvođenija misa u hrvatskom puku. Najskromniji skladateljski opus ostavio je fr. Jordan Viculin poznat po svojoj skladbi *Kraljice svete krunice*. Glazbeni opus Sokola i Viculina, nakon njihove tragične smrti, pao je u zaborav. Početkom devedesetih godina 20. stoljeća njihove se skladbe počinju ponovno izvoditi i o njima se počinje ponovno pisati.¹³⁴

Treća cjelina govori o ulozi fra Bernardina Sokola u promicanju glazbene kulture. Marijan Steiner u svom radu obradio je ulogu fra Bernardina Sokola u pokretanju inicijative za glazbenu formaciju u Crkvi u Hrvata. Kako se i sam školovao u glazbenim institucijama u Beču i Rimu, čitav svoj život trudio se takvo što ostvariti u svojoj domovini. Njegova tragična smrt spriječila ga je u ostvarenju takve ideje. Sam autor taj rad napisao je na temelju Sokolovih pisama koja se nalaze u Arhivu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu i Arhivu Franjevačke provincije sv. Jeronima u Zadru.¹³⁵

Edo Škulj,¹³⁶ u svom radu pod nazivom *Tragovi i odjeci fra Bernardinovich skladbi u Sloveniji*, istaknuo je da je stvaranje i djelovanje fra Bernardina bilo cijenjeno i kod drugih naroda, ponajprije misleći na Slovence. U vremenu između dvaju svjet-

¹³³ Usp. isto, 300–307.

¹³⁴ Usp. isto, 315, 334–335.

¹³⁵ Usp. Bernardin Škunca i Vito Balić (ur.), *Fra Bernardin Sokol: Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 267–271, ovdje 269.

¹³⁶ E. Škulj, svećenik ljubljanske nadbiskupije i slovenski muzikolog. U Rimu na Papinskom institutu promoviran je u doktora znanosti. Obnovio je izdavanje glazbenog časopisa *Crkveni glasbenik* i bio njegov glavni urednik do 2001. godine. Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 380.

skih ratova Slovenci su svoje priloge objavljivali u časopisu *Sveta Cecilija* u Zagrebu, a u *Cerkvenom glasbeniku* u Ljubljani nalazili su se prilozima hrvatskih glazbenika. Djela Bernardina Sokola bila su najzastupljenija.¹³⁷

Joško Čaleta, u svom radu pod nazivom *Fra Bernardin Sokol i pučko crkveno pjevanje kao značajan doprinos poznavanju povijesti tradicijske glazbe*, želio je istaknuti značajno mjesto koje ima fra Bernardin Sokol u istraživanju crkvene pučke glazbe. U *Sv. Ceciliji* fra Bernardin Sokol donosi svoje radove o crkvenome pučkom pjevanju na otoku Krku i o Gospinu plaču u procesiji „Za Križem“ na Hvaru. Mnogi skladatelji pa i fra Bernardin Sokol smatrali su da je upravo tradicija crkvenoga pučkoga glagoljaškog pjevanja autohtona specifičnost hrvatske kulture.¹³⁸

Jerko Martinić koji je u svom radu među ostalim jako privržen pučkomu crkvenom glagoljaškom pjevanju,¹³⁹ veli među ostalim da „za ono što je Sokol nacionalnim uvidom i preciznim spoznajama ‘skrivenog’ iz specifičnosti tradicijske prakse pjevanja uspijeva otkriti i definirati, daje mu za pravo da bez ikakve dvojbe bude uvršten u rang naših znanstveno prestižnih melografa, muzikologa“.¹⁴⁰ Istaknuo je domete Sokolove glazbene umještosti koju tek sad otkrivamo. Po njegovu mišljenju, fra Bernardin Sokol za vrijeme svog relativno kratkog života znanstveno je zadužio raznolikošću svojih ostvarenja, bilo melografskih, istraživačkih, orguljaških, pedagoških ili skladateljsko-dirigent-skih.¹⁴¹

ZAKLJUČAK

Fra Bernardin Sokol bio je časn i vrijedni franjevac, veoma cijenjeni i plodni crkveni glazbenik. Nakon njegove nasilne smrti koju su izvršili komunistički partizani, o fra Bernardinu u hrvatskoj javnosti morala je vladati stroga šutnja.¹⁴²

¹³⁷ Usp. Bernardin Škunca i Vito Balić (ur.), *Fra Bernardin Sokol: Zbornik slavija i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 267–271, ovdje 270.

¹³⁸ Usp. Fra Bernardin Škunca i Vito Balić, *Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavija i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, 395, 381.

¹³⁹ Usp. isto, 421.

¹⁴⁰ Isto, 420.

¹⁴¹ Usp. isto, 420.

¹⁴² Usp. isto, 13.

Ta šutnja bila je vezana i za njegova glazbena djela. Kako je za glazbenu umjetnost i za glazbeno djelo od presudne važnosti „da se čuje“, izostanak toga dovodi da glazbenik „umire“. Upravo se to dogodilo s fra Bernardinom Sokolom nakon njegova brutalnog ubojstva. Ako se uskrati slušanje glazbenog djela, uskraćuje se „život“ autora. Nasreću, postoje ljudi koji su nam otkrili istinu o čestitom čovjeku i oduševljenom franjevcu, ljubitelju Boga i ljudi. Tako je razbacan i od straha skriven glazbeni opus fra Bernardina Sokola došao na svjetlo dana. Sve što se moglo pronaći, pomoglo je da što više doznamo o osobi, o franjevcu i svećeniku Bernardinu Sokolu te o njegovu glazbenom opusu, koji slavi Boga po Kristu u Duhu, Kristovu majku, Crkvu i Domovinu.¹⁴³

Fra Bernardin Sokol svoju predanost svećeničkom pozivu i obvezama usklađuje sa svojom darovitošću prema glazbi.¹⁴⁴

Sve znanje što je s usavršavanjem dobio, darivao je drugima želeći da i oni napreduju u glazbenom pogledu. U svojoj zahvalnosti prema Bogu stvorio je mnoga crkvena djela. Ta djela namijenio je hrvatskom puku u želji da on slavi Boga jer, kako kaže sveti Augustin: „Tko pjeva, dvostruko moli.“

FR BERNARDIN SOKOL, PRIEST AND MUSICIAN

Summary

Following the life of Fr. Bernardin Sokol from his birth until his violent death, in this paper we shall learn about the greatness of the gifted Franciscan. The first part talks about the life of Fr. Bernardin Sokol, and his education that made him a skilled musician. We shall see some circumstances of his martyrdom. In the central part, we are describing Fr. Bernardin's dedication to music, from which his compositional opus is born. Within that opus, his masses and a large number of church compositions, dedicated to the Mother of God, the Lord Jesus and other saints, are presented. Sokol also composed secular compositions, part of which was intended for mixed choirs, and the other part was intended for children and was published under the title *Musical Monologues*. His secular compositional opus was marked by

¹⁴³ Usp. Marija Riman, *Glazbenik Fra Bernardin Sokol*, 7–8.

¹⁴⁴ Usp. isto, 39.

the Angelus, and he also tried his hand at instrumental compositions. The whole life of Fr. Bernardin Sokol is also related to teaching and publishing activities. Finally, the third part deals with the topic we have called “breaking the silence” that arose after his death. The rebirth of the virtuous Franciscan comes with the establishment of the free and independent state of Croatia, when the name and works of Fr. Bernardin Sokol begin to be mentioned again. The cultural event *Sokolovi dani* (Sokol’s Days) was an exceptional event that revealed many true facts about the person and work of the famous Franciscan and musician.

Keywords: Bernardin Sokol, Franciscan, musician, patriot, martyr